

ВІДГУК

**офіційного опонента на дисертаційну роботу Гінчук Лілії Іванівни
«Організаційно-правові засади забезпечення якості статистичної
інформації про адміністративні правопорушення в Україні»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.10 - статистика**

1. Актуальність обраної теми та її зв'язок з науковими програмами

Одним із важливих напрямів, за яким відповідно до Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським співтовариством з іншої, має відбуватися зближення між сторонами цієї Угоди у політичній, економічній, торговельній сферах, сферах юстиції, свободи та безпеки – є розвиток та посилення співробітництва з питань статистики, надання вчасних і надійних статистичних даних, які можливо порівняти на міжнародному рівні.

В Україні у 2018 р. порівняно з 2015 р. кількість осіб, притягнутих до адміністративної відповідальності збільшилась в середньому в 1,8 рази (з 1984,6 до 3577,0 тис. осіб), на транспорті, в галузі шляхового господарства і зв'язку – в 2,8 рази, в галузі охорони праці і здоров'я населення – в 2,5 рази. Зважаючи на такі показники, профілактика правопорушень, здійснювана органами державної влади, місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями незалежно від форм власності, у тому числі громадськими організаціями, першочергово повинна бути спрямована на виявлення та усунення причин і умов, які сприяють учиненню правопорушень, що уможлиблюється лише на основі вивчення стану, структури, географії і причин правопорушень.

В умовах сьогодення, коли значна кількість правопорушень, що вчиняються в державі негативно впливають на економіку держави, така

*Вх N 39 від 01.09.2020 р.
Внешній секретар Зоріца О.А. АЗФ*

діяльність набуває особливої актуальності, оскільки попередити порушення, запобігти йому є набагато вигіднішим для держави, аніж застосовувати покарання до винних у його вчиненні.

З метою створення системи державного статистичного спостереження за станом правопорядку, прийняття на основі статистичної інформації про правопорушення науково обґрунтованих рішень щодо вдосконалення правоохоронної діяльності, забезпечення державних органів і організацій, які здійснюють адміністративний процес, інформацією про правопорушення (особливо в умовах зростання попиту на аналітичні продукти щодо правопорушників та потерпілих) система взаємопов'язаних адміністративних даних, яка виробляється багатьма органами-виробниками статистичних даних, зокрема господарськими, адміністративними, апеляційними судами, Верховним Судом України, Національною поліцією, Державною прикордонною службою України, Державною митною службою України та ін. має узгоджуватися між собою.

Діяльність органів-виробників статистичних даних повинна задовольняти потреби зовнішніх користувачів у якісній статистиці та інформування широкого кола громадськості через оприлюднення її даних на веб-сайтах в мережі Інтернет.

Наступним важливим кроком у реформуванні національної системи збору адміністративних даних з метою виключення дублювання статистичної та довідкової інформації про правопорушення та осіб, які їх вчинили, є законодавче врегулювання та утворення з використанням сучасних інформаційних технологій єдиної бази даних статистики адміністративних правопорушень, визначення органу, на який покладатиметься ведення цієї бази.

Державна служба статистики України є спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади в галузі статистики, тому саме до її повноважень слід віднести забезпечення ведення бази даних статистики адміністративних правопорушень.

Разом з тим, лише комплексне дослідження теоретичних основ сутності

адміністративного правопорушення поряд з ретельним аналізом якісних статистичних даних дозволить належним чином характеризувати обсяги адміністративних правопорушень в країні та запобігати їх збільшенню.

Саме тому, науково-методичні положення та практичні розробки представлені в дисертаційній роботі Гінчук Лілії Іванівни на тему «Організаційно-правові засади забезпечення якості статистичної інформації про адміністративні правопорушення в Україні» є вкрай актуальними та затребуваними в умовах сьогодення.

Актуальність дисертації Гінчук Л.І. підтверджує і її зв'язок з тематикою науково-дослідних робіт: кафедри статистики Національної академії статистики, обліку та аудиту Державної служби статистики України за темою «Розроблення статистичного забезпечення для дослідження соціально-економічного розвитку» (державний реєстраційний номер 0113U005980) та Громадської наукової організації «Фінансово-економічна наукова рада» за темою «Управління економічною ефективністю діяльності підприємств» (номер державної реєстрації 0118U000786).

У рамках наведених вище науково-дослідних тем, автором розроблено теоретичні положення і пропозиції з удосконалення організаційно-правових засад оцінювання і забезпечення якості виробництва статистичної інформації про адміністративні правопорушення.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність і новизна

Основні наукові результати, одержані Гінчук Л.І., які виносяться на захист, мають достатній рівень достовірності та обґрунтованості. Вони базуються на поглибленому вивченні та узагальненні значного обсягу інформаційних джерел, міжнародних нормативно-правових актів та програмних документів в сфері регулювання статистичної діяльності, зокрема типового закону про офіційну статистику, розробленого Європейською економічною комісією (ЄЕК ООН) разом зі статистичною службою Європейської Комісії (Євростатом) і

Європейською асоціацією вільної торгівлі (ЄАВТ), методологічного документа Євростату «Визначення якості Європейської статистичної системи (ЕСС)», загальної статистичної моделі бізнес-процесів ЄЕК ООН (GSBPM), підготовленої Комітетом зі стандартів та стандартизації Групи високого рівня з модернізації офіційної статистики, законодавчих та нормативних актів органів державної влади України, методичних матеріалів Державної служби статистики України, даних державних статистичних спостережень за адміністративними правопорушеннями, адміністративних даних органів державної влади щодо адміністративних правопорушень, публікації вітчизняних учених щодо забезпечення якості статистичної інформації, результатів опитування та аналітичних напрацювань автора дисертації. Відповідно до обраного напрямку досліджень, здобувачем чітко визначено предмет та об'єкт дослідження, коректно сформульовано мету та логічно поставлено наукові й практичні задачі.

Ознайомлення зі змістом дисертаційного дослідження, автореферату та опублікованих праць дає змогу зробити висновок, що основні положення, які визначають наукову новизну дисертації і є предметом захисту, одержані здобувачем в результаті наукового дослідження, сформульовані самостійно та відображають особистий внесок автора.

Досягнення поставлених завдань дисертаційної роботи передбачало використання здобувачем: *діалектичного методу пізнання* – досліджувались генезис філософії якості та імплементація систем управління якістю у практику діяльності національних статистичних служб; загальнонаукові та спеціальні методи пізнання, зокрема *історичний і логічний методи* – дали можливість удосконалити теоретико-методологічні засади забезпечення якості статистичної інформації про адміністративні правопорушення в умовах інформаційного суспільства та ринкової економіки; загальнонаукові методи спостереження, порівняння, узагальнення, аналізу та синтезу, а також сукупність статистичних методів дослідження застосовано для розв'язання окремих завдань дослідження, а саме *методи суцільного та вибіркового спостереження* – для

формування інформаційної бази дослідження; *узагальнюючі статистичні показники* – для обчислення рівня чинників та власне індикаторів якості статистичної інформації; *методи аналізу рядів динаміки* – для оцінювання ступеня підвищення якості даних про адміністративні правопорушення; *методи аналізу взаємозв'язків* – для оцінювання впливу чинників на індикатори якості статистичної інформації.

Дисертаційне дослідження Гінчук Л.І. містить наукові результати, які полягають у обґрунтуванні організаційно-правових засад забезпечення якості статистичної інформації про адміністративні правопорушення, яка формується органами державної статистики.

Основним науковим результатом, що представлений автором на захист у категорії «вперше» є теоретико-методичні засади моніторингу якості статистичної інформації про адміністративні правопорушення метою якого є покращення даних задля підвищення можливостей їх використання при здійсненні аналітичних досліджень (с. 121-126).

Використання цієї методології, яка відповідає національним і міжнародним нормам та стандартам, регламентам Європейського Союзу, зокрема Компендіуму статистичних вимог Євростату (1999 р.), із застосуванням процесного підходу для впровадження інтегрованої системи статистичної інформації, керованої метаданими, дозволить відстежувати порушення під час виконання процедур процесів та підпроцесів статистичного виробництва, своєчасно ідентифікувати виникнення ризиків та сприяти мінімізації їх наслідків.

Серед здобутків, які характеризуються науковою новизною, слід відзначити розробку етапів моніторингу якості процесів виробництва статистичної інформації про адміністративні правопорушення, з можливістю урахування потреб респондентів і користувачів статистичної інформації про адміністративні правопорушення на кожному етапі проведення відповідного ДСС (рис. 2.3, с. 124).

У дисертації удосконалено понятійно-категоріальний апарат дослідження

статистичної інформації про адміністративні правопорушення, що дозволило розглядати її як об'єкт статистичного дослідження (с. 29-38).

Серед наукових результатів, які дістали подальшого розвитку під час виконання дисертаційного дослідження, заслуговує на схвалення удосконалення методичних засад формування стандартного звіту з якості державного статистичного спостереження про адміністративні правопорушення, який уможливорює оцінювання якості вищезгаданого спостереження та розроблення заходів з її підвищення (с. 161-169). Автор, зокрема, пропонує додати до стандартного звіту інструмент інформування користувачів та респондентів про підвищення якості даних ДСС – план заходів з конкретними термінами та результатами фактичної реалізації. Запропоновані підходи дозволять забезпечити баланс між рівнем задоволення інформаційних потреб користувачів статистичної інформації, що передбачає застосування новітніх інформаційних технологій, та рівнем оптимізації процесу статистичного виробництва, а також підвищення ефективності витрат і зменшення навантаження на респондентів, що здійснюється шляхом установлення постійного зворотного зв'язку з користувачами статистичної інформації і респондентами спостереження.

Автором з метою інформування користувачів про якість інформації та задоволення постійно зростаючого попиту на неї, удосконалено критерії оцінювання якості статистичної інформації про адміністративні правопорушення, індикатори якості процесів виробництва статистичної інформації та систему чинників, що на неї впливають (с. 127-158).

Серед індикаторів процесу перевага надавалась таким, для яких існують докази щодо впливу чинників, що розглядаються, на результат оцінювання якості інформації про адміністративні правопорушення, отриманої зі статистичних обстежень.

Можливе обчислення 157 індикаторів якості статистичної інформації про адміністративні правопорушення за 22 критеріями дозволить виявити проблеми та сфери, де доцільно провести спеціальні дослідження щодо можливості

вдосконалення якості.

Вагомим результатом проведеного дослідження необхідно визнати запропоновані автором удосконалені методологічні положення державного статистичного спостереження за адміністративними правопорушеннями для забезпечення підготовки та публікації звітів про якість даних зазначеного спостереження в частині проведення анкетування, а саме моніторингового дослідження якості статистичної інформації про адміністративні правопорушення під час її виробництва відповідно до міжнародних статистичних стандартів та рекомендацій (с. 170-181).

Проведене анкетування 37 державних органів, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення, а саме Державної судової адміністрації України, Генерального штабу Міністерства оборони України, Національної поліції України, Генеральної прокуратури України, Рахункової палати України, Державного агентства рибного господарства, Державної служби України з питань праці, територіальних органів Держстату та ін. (що становило 0,15% респондентів від генеральної сукупності одиниць державного статистичного спостереження про адміністративні правопорушення) дозволило отримати об'єктивні, ґрунтовні, всебічні характеристики про виробництво інформації про адміністративні правопорушення та з'ясувати наявність проблемних аспектів її виробництва під час її збирання, аналізу, обробки та поширення, а також отримати пропозиції щодо підвищення якості інформації, враховуючи виявлені потреби.

Безумовно заслуговує на увагу запропонований здобувачем концепт змін до законодавчої та нормативної бази оцінювання якості статистичної інформації у цілому та статистичної інформації про адміністративні правопорушення, зокрема, шляхом розроблення пропозицій щодо змін до Закону України «Про державну статистику» та розробки проекту постанови Кабінету Міністрів «Про затвердження Положення про Національну раду з питань статистики» в частині посилення професійної незалежності Держстату та визначення окремих положень щодо забезпечення якості статистичної

інформації, в тому числі про адміністративні правопорушення (с. 182-192).

Автором також запропоновано низку заходів організаційно-правового, методологічного та фінансового характеру з метою покращення якості процесів статистичного виробництва та посилення інституційної спроможності існуючої статистичної системи.

Обсяг і науковий рівень положень дисертації, що характеризуються науковою новизною, цілком відповідають вимогам до дисертацій, підготовлених для здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук.

3. Теоретична цінність і практична значущість наукових результатів

Наукове значення результатів дисертаційної роботи полягає у розробці теоретичних засад статистичного оцінювання якості даних як одного з основних чинників забезпечення якості статистичної інформації щодо адміністративних правопорушень, задля підвищення дієвості заходів щодо їх попередження, а також надання виробникам інструментів постійного контролю за її якістю.

Прикладна цінність результатів дослідження полягає в тому, що обґрунтовані теоретичні положення, отримані висновки та методичні підходи доведено до рівня методичних розробок та практичних рекомендацій, які можуть бути прийняті та впроваджені на державному та відомчому рівнях, зокрема, у законодавчій діяльності та в освітньому процесі.

Практична цінність авторських розробок підтверджується їх запровадженням у діяльність Державної служби статистики України (довідки про впровадження Державної служби статистики України від 08.02.2019 р. № 21-23/40-19, 08.01.2020 р. № 23-11/6-20), секретаріату Комітету Верховної Ради України з питань економічної політики (лист апарату Верховної Ради України від 06.03.2019 р. № 09-0297.26.19/1.2-03.19-Г), курсів підвищення кваліфікації керівників структурних підрозділів територіальних органів Державної служби статистики України (довідка про впровадження Національної академії статистики, обліку та аудиту від 08.10.2019 р. № 1107/1).

Результати дисертаційного дослідження були презентовані на семи

всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях, серед яких: XVI та XVII Міжнародна науково-практична конференція з нагоди Дня працівників статистики «Статистика в Україні та світі: стан, тенденції та перспективи розвитку» та «Нові джерела та методи поширення даних у статистиці» (Київ, 2018 р., 2019 р.); VI Міжнародна науково-практична конференція, присвячена пам'яті першого ректора Національної академії статистики, обліку та аудиту, доктора економічних наук, професора, заслуженого економіста України І. І. Пилипенка «Стратегія розвитку України: фінансово-економічний та гуманітарний аспекти», (Київ, 2019 р.); IV Писаренківські читання «Эффективность сферы товарного обращения и труда» (Гомель, 2018 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Стан та перспективи розвитку фінансово-економічного потенціалу сучасних підприємств» (Дніпро, 2018 р.); XIX Міжнародна науково-практична конференція «Статистичні методи та інформаційні технології аналізу соціально-економічного розвитку» (Хмельницький, 2019 р.); Всеукраїнська науково-практична конференція «Модернізація та суспільний розвиток національної економіки: теоретичні та практичні аспекти» (Одеса, 2018 р.).

4. Відповідність дисертації встановленим вимогам

Основні результати дисертаційної роботи знайшли своє відображення у 15 наукових працях, серед яких 3 наукові статті, опубліковані у фахових виданнях України, 5 статей – в іноземних фахових виданнях та 7 публікацій за матеріалами конференцій. Загальний обсяг публікацій, які належать особисто здобувачу, становить 6,39 друк. арк. Обсяг друкованих робіт, їх зміст і кількість відповідають вимогам щодо публікації основного змісту дисертації на здобуття наукового ступеню кандидата економічних наук.

Автореферат не містить інформації, якої немає у дисертаційній роботі. Автореферат написаний у науковому стилі, літературною мовою, відповідно до поставлених вимог і повною мірою відображає зміст і структуру дисертації. Автореферат забезпечує ідентичність основних положень, висновків та

пропозицій роботи.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Повний обсяг дисертації 255 сторінок друкованого тексту, основний зміст викладено на 149 сторінках. Дисертація містить в основному тексті 19 рисунків, 30 таблиць, список використаних джерел, що нараховує 237 найменувань, 7 додатків на 33 сторінках.

Дисертаційна робота характеризується завершеною, логічною та послідовною побудованою структурою, висвітлює зміст визначених розділів. Зміст дисертації відповідає меті і завданням дослідження.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, визначено мету, завдання, об'єкт предмет та методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих результатів.

Перший розділ дисертації присвячено узагальненню інформації про найбільш поширені адміністративні правопорушення, здійснювані в Україні, та обґрунтуванню важливості дослідження якості статистичної інформації про них, зважаючи на зв'язок адміністративних правопорушень із забезпеченням прав громадян, їх майнової та фізичної безпеки, дотримання громадського порядку й порядку управління.

У другому розділі дисертації обґрунтовано необхідність складання звіту з якості державного статистичного спостереження за адміністративними правопорушеннями з урахуванням вимірів якості за стандартами Європейської статистичної системи та визначення чинників якості інформації, запропоновано здійснювати моніторинг якості процесів виробництва статистичної інформації про адміністративні правопорушення.

Третій розділ містить пропозиції до вдосконалення оцінювання та забезпечення якості виробництва статистичної інформації про адміністративні правопорушення в Україні на засадах адаптації до прогресивного законодавства ЄС, поліпшення партнерських відносин між усіма учасниками процесу виробництва статистичної інформації.

5. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Оцінюючи в цілому високий рівень розробки теоретико-методологічних і методичних положень, практичних рекомендацій, обґрунтованість наукових висновків та пропозицій, необхідно відмітити, що деякі положення дисертації є дискусійними.

1. Висновок щодо збільшення кількості вчинених адміністративних правопорушень і відповідного зростання кількості осіб, притягнутих до адміністративної відповідальності (с. 34), є статистично не обґрунтованим (в додатку А відсутні статистичні дані щодо кількості осіб, притягнутих до адміністративної відповідальності), не проаналізована повна класифікація адміністративних правопорушень – в роботі описано лише 11 груп з 15 існуючих (с. 33-36).

2. Наукова значущість отриманих результатів була б більш вагомою, якби автор надав ґрунтовніше пояснення потреби запровадження нового статистичного показника, що визначає причини та умови вчинення адміністративних правопорушень (с. 42), і процедури відбору причин та умов вчинення адміністративних правопорушень при наданні пропозицій щодо удосконалення форми № 1-АП. Не наведені критерії за якими вони були обрані, крім того, вони не є вичерпними, охоплюють лише причини та умови вчинення адміністративних правопорушень, що мають відношення до громадського порядку та громадської безпеки (с. 51 та додаток В).

3. У роботі бракує порівняльної характеристики конкретних масивів річної відомчої інформації про адміністративні правопорушення, яку розробляють адміністративні органи, на предмет узгодженості даних з показниками форми № 1-АП, яку адмініструє Держстат України. Так, при оцінці якості статистичної інформації про адміністративні правопорушення, отриманої з адміністративних джерел (підрозділ 1.3 та, зокрема, с. 80, 90) здобувачу слід було врахувати, що статистичну інформацію про

адміністративні правопорушення розробляє не тільки Державна судова адміністрація України, а й інші адміністративні органи, що визначені главою 17 Кодексу України про адміністративні правопорушення та статтею 522 Митного кодексу України.

4. При розрахунку показника «Кількість осіб, притягнутих до адміністративної відповідальності, на 1000 населення» у 2018 р. (табл. 2.1), автором використано чисельність наявного населення станом на 01.01.2019 р., а не середньорічну чисельність населення, як того вимагає побудова відносної величини інтенсивності, що завадило більш точно охарактеризувати розподіл регіонів України за рівнем адміністративних правопорушень.

5. Узагальнення отриманого цифрового та текстового масиву за питаннями анкети для оцінювання впливу моніторингу процесів виробництва статистичної інформації про адміністративні правопорушення на її якість (з зазначенням дати проведення опитування) доцільно було б навести (розмістити) у додатках дисертаційної роботи. Брак первинних даних не дає можливості якісно і аргументовано оцінити результати проведеного опитування.

6. Наявні окремі некоректності в оформленні посилань, відсутні ПІБ автора при посиланні на джерело ([5] – с. 31, [17] – с. 34, [37] – с. 45, [38] – с. 49, [155] – с. 124), посилання на авторське джерело в списку використаних джерел (С. Стеценко – с. 31-32, А. Альохін, Ю. Козлов, А. Кармолицький – с. 33, А. Коренев – с. 33, П. Алексеев – с. 114), не точно зазначені сторінки використаного посилання (с. 19 замість с. 14 [11] – с. 34 дисертації) та джерела (замість [32, с. 313–314] потрібно [33 – с. 36] – с. 36 дисертації, замість [33, с. 38] потрібно [38. с. 47-49] – с. 38 дисертації). Для уникнення перевантаженості підрозділу 1.3 і збереження сенсу та наукової логіки роботи, деякі таблиці, а саме табл. 1.7 – 1.23 варто було б перенести у додатки.

Наведені зауваження не носять принципового характеру і не змінюють загальної позитивної оцінки дисертації Гінчук Л. І., її належного наукового рівня та практичної значимості, а лише підтверджують складність і комплексний характер виконаного здобувачем дослідження.

6. Загальний висновок

Дисертація Гінчук Л.І. є самостійною завершеною науковою роботою, що має як наукове, так і прикладне спрямування, написаною на актуальну тему.

Представлені в ній обґрунтовані результати в сукупності дозволяють вирішити складну наукову проблему щодо забезпечення якості статистичної інформації про адміністративні правопорушення.

Дисертаційну роботу виконано на високому науковому рівні, в ній містяться результати, що мають науково-теоретичну і практичну новизну і значущість.

Апробацію результатів дисертаційної роботи слід вважати достатньою.

Результати та основні положення дисертаційної роботи надруковані у наукових фахових виданнях у значному обсязі, основні ідеї належать особисто автору, апробовані на вітчизняних та міжнародних науково-практичних конференціях.

Зміст дисертаційного дослідження відповідає обраній темі, підтверджує, що автор повністю вирішив поставлені завдання дослідження.

Обрану тему дисертаційної роботи належним чином розкрито, поставлену мету досягнуто, завдання дисертаційної роботи в цілому виконано. Тема дисертації відповідає спеціальності 08.00.10 - статистика.

Оформлення дисертації та автореферату відповідає вимогам інструктивних документів МОН України.

Враховуючи теоретичну та практичну значущість дослідження вважаю, що дисертаційна робота Гінчук Лілії Іванівни «Організаційно-правові засади забезпечення якості статистичної інформації про адміністративні

правопорушення в Україні» відповідає паспорту спеціальності 08.00.10 - статистика та вимогам, зазначеним у пп. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р. та № 567 від 27.07.2016 р.) та інших нормативних документів МОН України щодо дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук, а її автор Гінчук Лілія Іванівна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.10 - статистика.

Офіційний опонент:

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри статистики та демографії
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

С. В. Заєць

